

Департамент освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Методичні рекомендації

Педагогам,
учням,
батькам,
керівникам закладів
освіти

Київ — 2024

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)
Ф50

Рекомендовано до оприлюднення в Інтернеті
Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 04.06.2024 р.)

За загальною редакцією
Олени ФІДАНЯН, Михайла ВОЙЦЕХІВСЬКОГО

Рецензенти:

Митник О.Я., завідувач кафедри практичної психології Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Малишев В.В., професор кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін Міжнародного європейського університету, доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва
Ф50 в умовах воєнного стану. Методичні рекомендації : навч.-метод.
посіб. / Упоряд.: Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О. ; за заг.
ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. — Київ : Київ. столич. ун-т
ім. Б. Грінченка, 2024. — 428 с.
ISBN 978-617-658-123-9

У методичному пораднику зібрано рекомендації зі збереження і зміцнення ментального здоров'я. Узагальнено практики керівників закладів освіти із реалізації реформи «Нова українська школа», організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Окреслено особливості організації освітньої діяльності в умовах воєнного стану. Запропоновано методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у 2024/2025 навчальному році. Визначено перспективи позашкільної та позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Для вчителів, керівників закладів освіти, учнів, батьків, методистів методичних кабінетів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)

© Департамент освіти і науки виконавчого органу

Київської міської ради

(Київської міської державної адміністрації), 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

© Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О., упорядкування, 2024

ISBN 978-617-658-123-9

ЗМІСТ

Вступ	7
-------------	---

ПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ, УЧНІВ, БАТЬКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	9
---	----------

<i>Ольга Хмелева-Токарева, Олена Сокол, Тетяна Гулевич, Марія Величко, Вікторія Торліна. Організація освітньої діяльності у векторі збереження і зміцнення ментального здоров'я .....</i>	<i>9</i>
<i>Марина Шопіна. Як організувати індивідуальну роботу дошкільника з особливими освітніми потребами .....</i>	<i>45</i>
<i>Владислава Смолянова. «Сонячні діти». Сучасні методи для навчання учнів з синдромом Дауна .....</i>	<i>51</i>
<i>Людмила Мальованна. Очікуваний виклик в освітньому середовищі — інклюзія в освіті .....</i>	<i>59</i>

РОБОТА КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	61
--	-----------

<i>Костянтин Линьов. Поради колегам від слухачів фахового курсу для керівників закладів загальної середньої освіти «Реалізація реформи «Нова українська школа»: навчання у 5–7 класах за Державним стандартом базової середньої освіти» .....</i>	<i>61</i>
<i>Олександр Пошелюжний. Поради молодому/новопризначеному директору: вносимо зміни до статуту ЗЗСО .....</i>	<i>86</i>
<i>Валентина Кучерява. Особливості організації освітнього процесу в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану .....</i>	<i>89</i>
<i>Світлана Олексенко, Наталія Петрошук, Світлана Савченко. Безпечне та здорове освітнє середовище для учасників освітнього процесу .....</i>	<i>96</i>

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. ВИКЛИКИ. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	102
--	------------

Дошкільна і початкова освіта	102
---	------------

<i>Людмила Меленець. У новий навчальний рік з новим Законом «Про дошкільну освіту» .....</i>	<i>102</i>
--	------------

<i>Світлана Цибульська. Психосоціальна підтримка молодших школярів на початку навчального року: ідеї та поради</i>	108
<i>Алла Гончаренко, Наталія Дятленко. Як зробити навчання дошкільників цікавим та розвивальним: педагогічні родзинки</i>	112
<i>Олена Полякова. Методичні поради педагогам початкової школи щодо формувального оцінювання</i>	116
<i>Ольга Третяк. Удосконалення інфо-, медіаграмотності вчителя початкової школи</i>	120
<i>Вікторія Щербина. Забезпечення вчителями початкових класів якості освітньої діяльності в умовах воєнного стану в Україні</i>	125
<i>Ірина Байдак. Особливості викладання предмета «фізична культура» в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану</i>	127
<i>Наталія Денисова. Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно</i>	131
<i>Зоя Еманова. Тілесна перкусія (Body Percussion) як засіб гармонізації музичного розвитку дітей</i>	136
<i>Наталя Зеленьак. Дисграфія в молодших школярів, причини виникнення, види та корекція</i>	139
<i>Христина Лічманенко. Короткотривалі проекти та їх впровадження в навчальному процесі в початковій школі</i>	144
<i>Олена Мельничук. Навчання в укритті: виклики і рішення</i>	147
<i>Кристина Дубініна. Експериментально-дослідницька діяльність на уроках «Я досліджую світ»</i>	150
<i>Олена Ніжнік. День без іграшок у закладі дошкільної освіти (історія одного дня під час воєнного стану)</i>	156
<i>Ірина Санковська. Формування в учнів початкової школи навички раціонального використання енергії</i>	158
<i>Юрій Черпак. Інноваційний контекст роботи вчителя фізичної культури: виклики часу</i>	172
<i>Тетяна Шевченко, Галина Яковчук. Музейний простір дошкільного закладу під час військового стану як осередок зцілення й розвитку особистості</i>	177
<i>Олена Таран, Ірина Санковська. Методичні рекомендації та практичні поради під час роботи над темою «Вімельбух. Розглядаємо вімельбух»</i>	182
Мовно-літературна галузь	188
<i>Наталія Дика, Олександра Глазова. Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури в 2024–2025 навчальному році</i>	188

<i>Наталія Дика, Наталія Розінкевич.</i> Особливості викладання української літератури в очному, дистанційному та змішаному форматах: методичні підказки	202
<i>Світлана Сафарян.</i> Забезпечення якості навчання зарубіжної літератури в умовах воєнного стану	216
<i>Людмила Співакова.</i> Застосування цифрових платформ, інструментів та додатків для підвищення ефективності навчання англійської мови: інтеграція цифрових та педагогічних технологій	224
<i>Лідія Дончук.</i> Розробка уроку до Дня рідної мови	233
<i>Оксана Лутанюк.</i> Емоційне налаштування учнів під час уроків української та літератури	240
<i>Алевтина Багінська.</i> Розвиток білінгвального середовища в закладі загальної середньої освіти (з досвіту роботи педагогічних працівників Ліцею № 34 імені Віктора Максименка)	242
Природничо-математична галузь	255
<i>Ярослав Якунін.</i> Проект програми STEAM факультативу «Смартографія» для 7–9 класів: створення мотивації до вивчення предмета через спецінтерес дитини	255
<i>Людмила Булигіна.</i> Ефективне використання ресурсів ІТ студій Дія. Освіта на уроках інформатики	260
<i>Василь Заплатинський.</i> Викладання тематики воєнних небезпек в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут» та у предметі «Основи здоров'я»	261
<i>Вадим Гавронський.</i> Підготовка вчителів до впровадження принципів Нової української школи під час вивчення фізики в 7 класі	268
<i>Олександр Рудик.</i> Роль асинхронної дистанційної освіти	278
<i>Сергій Колесніков.</i> Інформаційні технології на уроках математики: проект “Каштан”. Експертна система з математики для учнів 8 класу	279
<i>Ірина Воротникова.</i> Корисні ресурси для вчителів математики	285
<i>Вікторія Косик.</i> Активні покликання на е-ресурси з географії, фізики, хімії, біології	288
<i>Максим Рудич.</i> Подолання освітніх втрат із соціальної та здоров'язберезувальної освітньої галузі на прикладі ВШО	301
<i>Ірина Філоненко.</i> Методичні рекомендації щодо навчання хімії у 2022/2025 навчальному році	324
<i>Яна Коваль.</i> Вивчення теми «Різноманітність речовин» у 7 класі	329
<i>Галина Надточий.</i> Використання елементів гри у навчанні хімії	336
<i>Альона Пікож.</i> Використання інтеграційних елементів STEAM на уроках хімії	339

<i>Юлія Балясна. Дослідження на уроках хімії:</i>	
паперова хроматографія	341
<i>Лариса Коломієць. Організація роботи</i>	
над проектами-дослідженнями	343
<i>Людмила Рак. Організація освітнього процесу</i>	
в 2024/2025 навчальному році із трудового навчання	
і технологій	349
Громадянська та історична галузь	367
<i>Оксана Салата. Виховання громадянськості учнів на ідеях</i>	
української державності	367
<i>Нінель Клименко. Громадянська та історична галузь .....</i>	<i>371</i>
<i>Ольга Дудар. Діяльнісний підхід на уроках історії .....</i>	<i>377</i>
<i>Юрій Беззуб. Навчально-методичний путівник</i>	
(модельні навчальні програми, підручники,	
посібники, інформаційні ресурси)	382
<i>Фелікс Левітас, Олександр Трухан. Освітня стратегія .....</i>	<i>388</i>
ПОЗАКЛАСНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА	
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	396
<i>Світлана Хімко. Про проведення I, II та III етапів</i>	
Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів	
у місті Києві та результати участі предметних команд	
у IV (фінальному) етапі олімпіад у 2023/2024 н.р.	396
<i>Олена Герасимович. Створення умов для зростання</i>	
майбутньої наукової еліти України	406
<i>Лариса Дейдши. Позашкільна освіта: завдання</i>	
на наступний навчальний рік	412
<i>Галина Лінчевська, Інна Прохорова. Поради класним керівникам</i>	
закладів загальної середньої освіти з національно —	
патріотичного виховання учнів	418
<i>Вадим Загорко. Науково-методична робота ліцею</i>	
як складник національного виховання	423

Вікторія Щербина,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук

Забезпечення вчителями початкових класів якості освітньої діяльності в умовах воєнного стану в Україні

Загальні поради:

- **Зосередьтеся на соціально-емоційному розвитку учнів.**

Це особливо важливо в умовах війни. Щоб допомогти дітям впоратися зі стресом, тривогою та травмою можна використовувати низку технік. Наприклад, «хвилинки тиші» (короткі медитації), дихальні вправи, вправи на розслаблення.

Також потрібно створити у класі атмосферу безпеки і підтримки. Для цього можна використовувати **ранкові кола**, на яких діти можуть ділитися своїми почуттями, обговорити актуальні події, отримати підтримку один від одного та від вчителя.

На уроках мистецтва можна застосовувати **арт-терапію**: малювання, ліплення, аплікація, казки, ігри з ляльками — все це може допомогти дітям висловити свої емоції та переживання, а це, в свою чергу, знизить стрес і допоможе розслабитися.

На уроках з української мови та читання можна читати **казки та історії про подолання труднощів**: це допоможе дітям зрозуміти, що вони не самотні, і що навіть у найскладніших ситуаціях є вихід. Такі історії і казки також можуть використовуватися в якості навчального матеріалу з огляду на педагогічну мету вчителя (наприклад, розбір речень, вивчення частин мови тощо).

Також потрібно **заохочувати учнів спілкуватися один з одним, в тому числі онлайн**. Це допоможе їм зберегти відчуття спільноти та підтримки.

- **Використовуйте різноманітні методи навчання.** Зокрема, **ІКТ-технології**: онлайн-ресурси, навчальні відео, ігри, ві-

кторини, тренажери тощо — можуть допомогти зробити уроки більш цікавими та інтерактивними, зберегти мотивацію дітей до навчання. Також заохочуйте дітей робити групові проекти, дослідницькі роботи, презентації. В цьому контексті можна використовувати **STEAM** підхід, інтегруючи в уроки різні предмети: наприклад, під час вивчення теми з ЯДС «Тварини» можна читати вірші (українська мова і читання), співати пісні (музичне мистецтво), малювати тварин (образотворче мистецтво), рахувати їх, вирішувати задачі (математика) тощо. Наприклад, учні можуть вирішити таку задачу: «У зоопарку 20 слонів, 15 жирафів і 12 зебр. Скільки тварин живе у зоопарку?»

- **Застосовуйте гнучкий підхід до навчання.** Не всі діти можуть навчатися в одному темпі, особливо в умовах війни. Будьте готові коригувати свої плани та завдання відповідно до потреб і можливостей учнів. Диференційовані завдання (завдання різної складності, щоб кожен з них міг відчути успіх) є ефективним підходом до навчання. Індивідуальні навчальні листи з таких предметів, як математика і українська мова, групові проекти з інших дисциплін можна завершити у інший час, коли для цього з'явиться можливість, якщо урок було перервано через повітряну тривогу чи інші небезпечні ситуації.

Заздалегідь готуйте план дій на випадок повітряної тривоги, тому можна **записувати свої уроки**. Це зробить їх доступними для учнів, які не змогли навчатися через повітряну тривогу або не були присутніми на уроці очно чи онлайн. В цьому контексті також важливим є заохочення **самостійної роботи учнів**, це сприятиме розвитку навичок самоорганізації та відповідальності.

- **Співпрацюйте з батьками.** Батьки можуть стати вашими союзниками у забезпеченні безперервності освіти своїх дітей. Інформуйте їх про те, що відбувається в класі, і дайте їм поради, як допомогти своїм дітям навчатися вдома.

- **Співпрацюйте з іншими вчителями та персоналом школи**, щоб забезпечити всебічну підтримку учням. В тому числі з дітьми можна проводити інструктаж з правил поведінки під час надзвичайних ситуацій в якості ігор-навчання-тренування.

- **Дбайте про себе.** Вчителям також важливо піклуватися про своє психічне та фізичне здоров'я. Знайдіть час для відпочинку та релаксації. Читайте книжки, займайтеся спортом, гуляйте на свіжому повітрі, знайдіть час на власне хобі. Це дозволить вам відновитися і бути ефективними у роботі.

- **Звертайтеся за допомогою до психолога:** якщо ви або ваші учні відчувають складнощі й не можуть впоратися зі стресом або тривогою. Звернутися до професіонала за допомогою не соромно!

Ірина Байдак,

вчитель вищої категорії середньої загальноосвітньої школи № 13 ім. І. Хитриченка Святошинського району м. Києва, вчитель-методист

Особливості викладання предмета «фізична культура» в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану

Заняття фізичною культурою та спортом мають велике значення у формування здорового способу життя, духовного та фізичного розвитку здобувачів шкільних закладів освіти. Фізичні вправи зміцнюють здоров'я, підвищують нервово-психічну активність в умовах емоційних стресів, підтримують фізичну і розумову працездатність. Саме фізична культура є необхідною умовою розвитку рухових та вегетативних функцій організму дитини на всіх етапах її життєдіяльності.

Однією з головних умов успішного фізичного виховання є сам вчитель. Учитель фізичної культури має великі можливості бути близьким до дітей і на основі цього впливати на них.

Саме учитель, повинен створити умови для формування в учнів ключових компетентностей та базових знань визначених Дер-